

A városhálózatok és térszerkezet, figyelemmel a nagyvárosokra

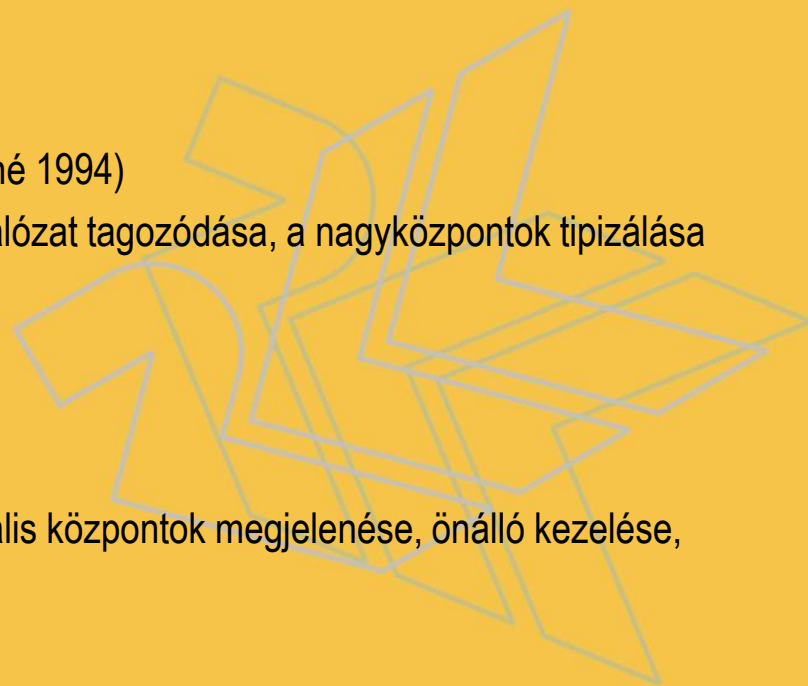
Prof. Dr. Rechnitzer János
tudományos tanácsadó, egyetemi tanár
MTRA KRTK RKI
Nyugat-magyarországi Osztály, Győr
MTA, 2014. november 20.
MTA RKK 30. évfordulójára

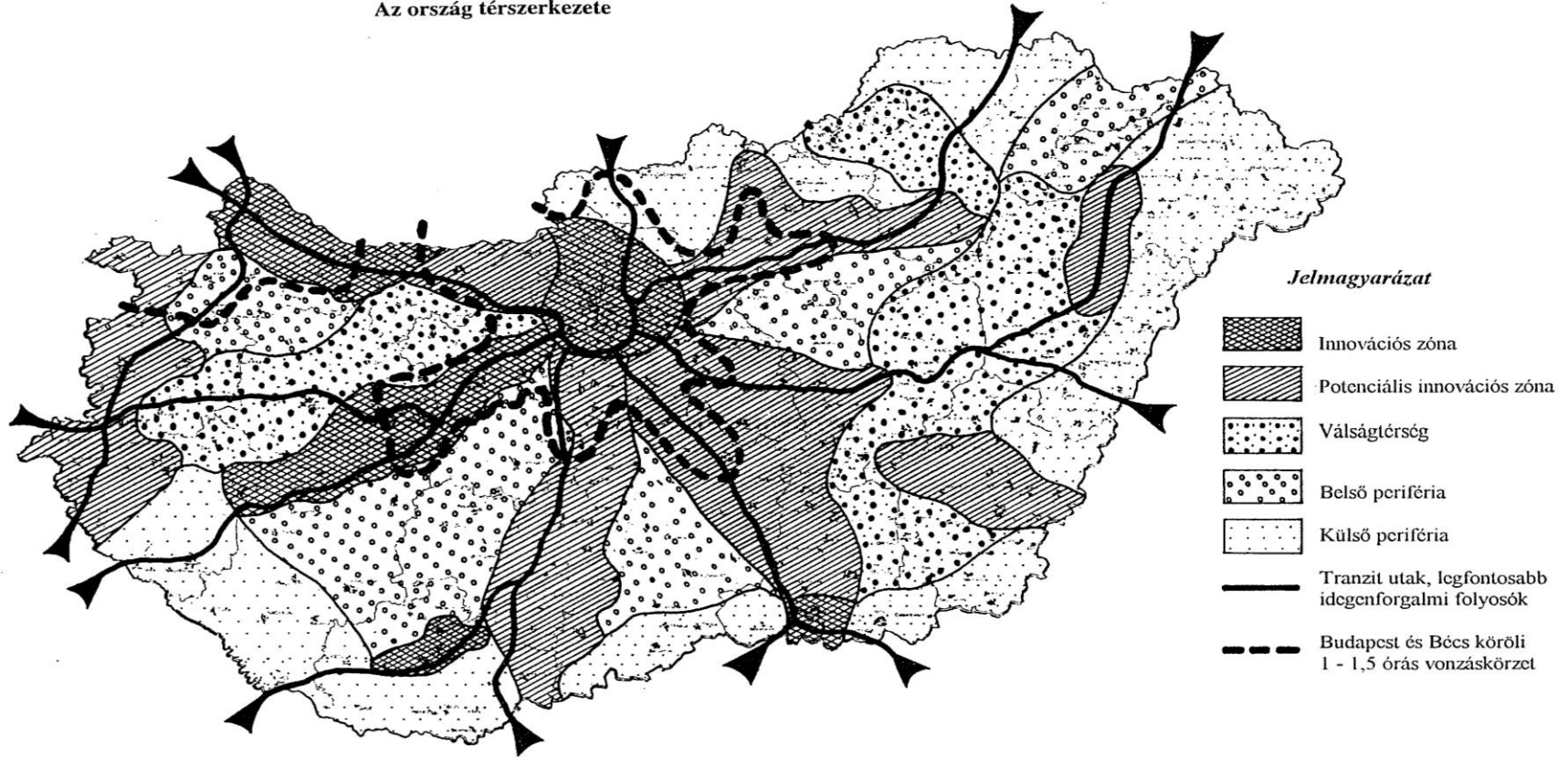
- A városhálózat és a térszerkezet probléma folyamatosan jelen volt és van az RKK kutatásaiban
- Enyedi akadémikus, alapító főigazgató kiemelt, kedvelt kutatási területe volt (életműben folyamatosan, több összegző mű 2012)
- Számos összefüggésben történt a városhálózat vizsgálata: történeti, földrajzi, szociológiai, regionális gazdaságtani, közigazgatási, urbanisztikai, területi politika, nemzetközi kitekintés
- Nem foglalkozom Budapesttel, ez egy külön fejezet, más dimenzió (Barta 2010)
- Nem foglalkozom a nemzetközi kutatásokkal, mert azok részben esetlegesek voltak (egyévre szabottak), részben az elmúlt 5-8 évben erősödtek fel (ESPON)
- Fontosabb szakaszokat, kutatási súlypontokat adok meg, s ezzel jelzem az RKK hatását,
 - a hazai kutatási irányokra (trendalakítás),
 - a területi politika alakítására (szemléletmód alakítás,
 - a regionális tudomány fejlődésére (tudományformálás).

I. Nagyváros meghatározás és működési rendszerek, hálózati jellemzők (1984-1996)

- Önkormányzati törvény előkészítése, nagyváros (megyei jogú város) értelmezésére, funkciók meghatározására (1989-1990) (Tóth, Rechnitzer 1990)
 - Komplex kutatás, regionális központok összehasonlító elemzése
 - Megosztott szervezetek (intézményben, működésben, érdekérvényesítésben)
 - Eltérő helyi politika, kialakulatlan fejlesztési irányok
 - Rendezetlen térkapcsolatok, térségi együttműködések
 - Átalakuló gazdasági szerkezet
 - Regionális központ funkciók értelmezési kísérletek
- Tudományos eredmény:
 - Nagyvárosi igazgatás, kormányzás értelmezése (Pálné 1994)
 - Regionális innovációs potenciál értelmezése, városhálózat tagozódása, a nagyközpontok tipizálása (Rechnitzer 1993)
- Hatás a területi politikára:
 - Megyei jogú város meghatározása (50 ezer fő felett)
 - Régiók és a régió központok viták, szemléletformálás
 - Országos Területfejlesztési Konceptió (1998) regionális központok megjelenése, önálló kezelése, azok szerepének kiemelése.

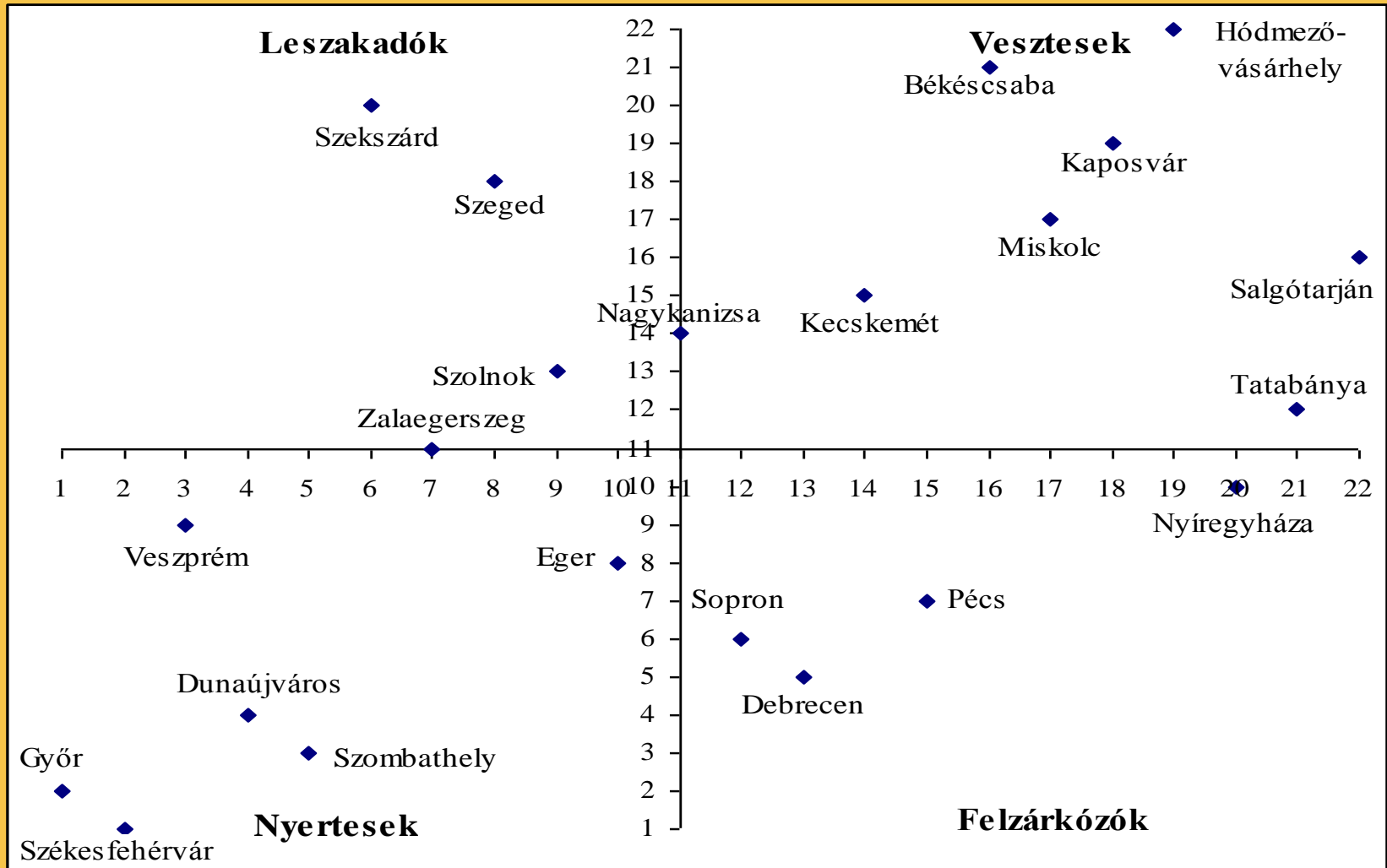
Az ország térszerkezete

II. Városhálózat és funkciók elemzések (1993-2006)

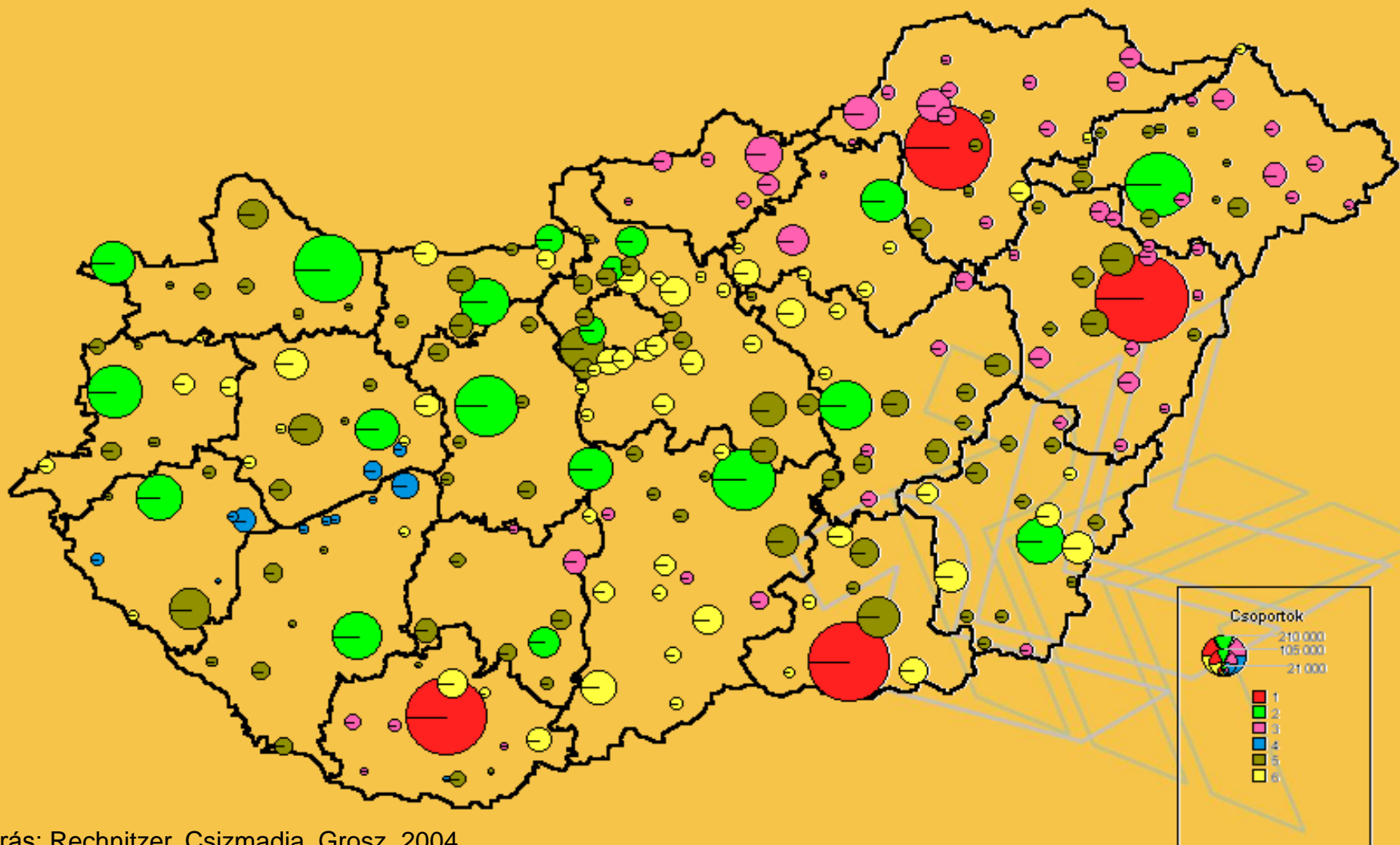
- Innovációs potenciál elemzése: infokommunikációs adottságok és megújulás képesség (Rechnitzer 1993, Rechnitzer, Grosz, Csizmadia 2004, Rechnitzer, Grosz 2005)
 - Differenciált nagyvárosi szerkezet, jól elkülöníthető fejlődési pályák (tudás és gazdasági központok)
 - A városhálózat 45-50 érdemleges közép és kisvárosra épül, ezek tömörítik a megújítás erőforrásait.
 - Kisvárosi hálózat funkcióhiányos, spontán kijelölések, gyenge térszervezés
- Versenyképesség vizsgálatok (Lengyel, Rechnitzer 2000)
 - Differenciált hálózat megerősítése, a gazdasági felszereltség meghatározó, de a helyi politika sem elhanyagolható (alkalmazkodás, befogadás, helyzet, támogatások)
 - Sikeres város kritériumai (Enyedi 1997)
- Városhálózat történeti gyökerei, új fejlődési irányok, európai dimenziók (Beluszky 1996, 1999, Beluszky, Győri 1999, 2004)
 - Funkciók történeti megközelítése, hosszú távú meghatározottságok kiemelése
 - A hálózat sajátos szerkezete, térbeli kapcsolatok hiányossága, új fejlesztő erők (nagyberuházások, határ menti helyzet, turizmus, fővárosi agglomeráció városai), nagyközpontok átstrukturálása
 - Típusok: Dinamikusan fejlődő, növekedő városok, mérsékelt dinamikájú városok, stagnáló városok, pozícióikban visszaeső, stagnáló-hanyatló városok, csökkenő méretű, hanyatló városok

A megyei jogú városok típusai a versenyképességi rangsorok alapján

Megjegyzés: a vízszintes tengelyen az 1998. évi adatokból adódó összesített rangsor, míg a függőleges tengelyen a dinamikus rangsor található. Forrás: Lengyel I. – Rechnitzer J. 2000.

A városok fejlettsége a infokommunikációs szektor és a társadalmi-gazdasági potenciál alapján, 2000

A magyar városhálózat tagozódását formáló tényezők

Forrás: Rechnitzer 2002, 2007

1990	1997	2002
<p>Centrum funkciók (45%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Közintézmény-ellátottság •Lakásállomány <p>Szellemi erőforrások (30%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Iskolai végzettség és képzettség <p>Gazdasági potenciál (15%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Gazdasági szervezetek száma, vállalkozói aktivitás <p>Szervezet és tevékenység innovációk (10%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Távközlés és gépkocsiállomány 	<p>Szervezet és tevékenység innovációk (40%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kommunikációs rendszerek •Fogyasztás új terei <p>Gazdasági potenciál (30%)</p> <p>Centrum funkciók (15%)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Közintézmények és közszolgáltatások <p>Szellemi erőforrások (15%)</p>	<p>Szervezet és tevékenység innováció (30%)</p> <p>Szellemi erőforrások (30%)</p> <p>Gazdasági potenciál (25%)</p> <p>Centrum funkció, társadalmi aktivitás (15%)</p>

III. Városrendszer, város tér és városi társadalom (2006-2010)

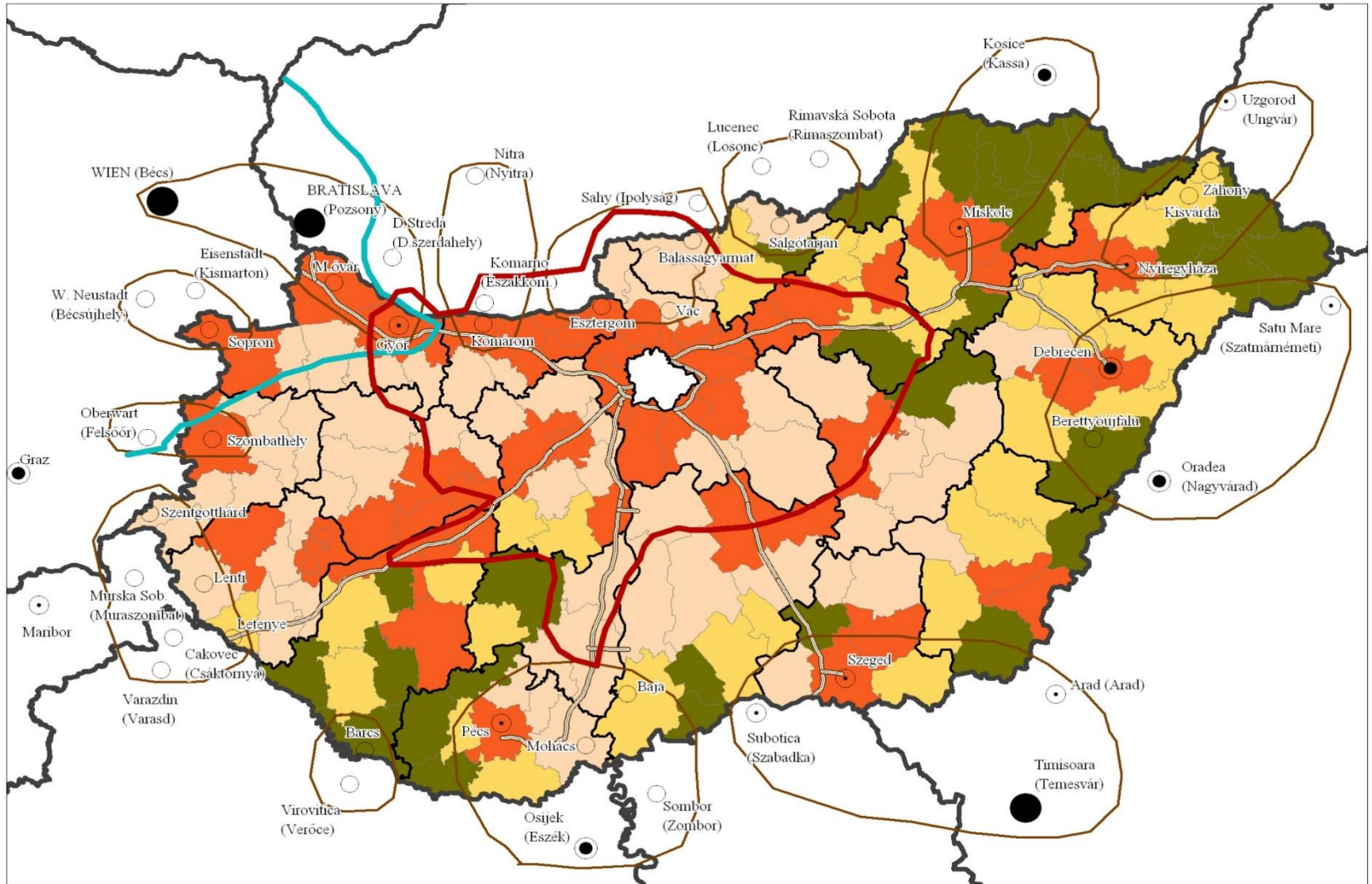
- Város, mint rendszer kormányzása (Pálné 2008, TÉT különszám, 2010)
 - Új típusú városirányítási modellek
 - Város és térségének kapcsolatai, térségszervezési modellek (Somlyódyiné Pfeil 2011)
- Nagyvárosi rendszerek európai és magyar dimenzióban (Magyar Tudomány 2007/6. tematikus szám)
- Funkcionális várostérség (Faragó 2006, 2008, 2009)
 - Város új kapcsolati rendszere, a város és térsége
 - Policentrikus hálózat kialakítása
 - Nagyvárosi funkciók újraértékelése, tervezési rendszerek kapcsolata
- Városi társadalom (Szirmai 2009, 2010)
 - Új társadalmi szereplők, koncentrációs folyamatok
 - Nagyvárosok humán erőforrás koncentrációja

Hatása a területi politikára:

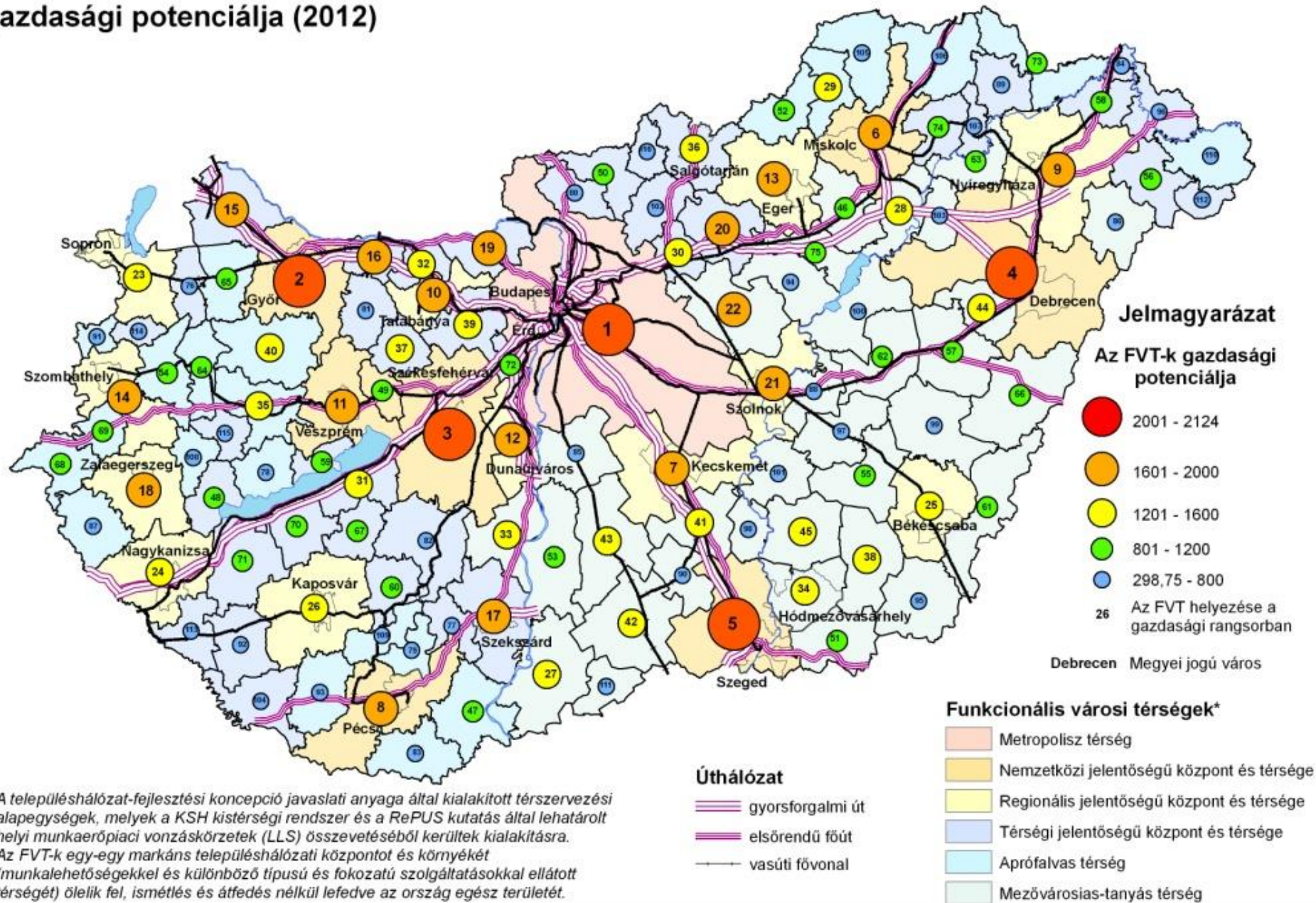
- Országos Területfejlesztési Kon koncepció (2005, regionális központok)
- növekedési pólus program (2006, sikertelen, majd 2010-2013 részben újraéled)
- regionális központok megerősítése (2004-2006, félig-meddig, befejezetlen)
- funkcionális várostérség (2006-2007, elakadt)

A magyar térszerkezet egy modellje (2010)

(Forrás: Rechnitzer, Smahó 2011)

A magyar településhálózat funkcionális városi térségeinek (FVT) gazdasági potenciálja (2012)

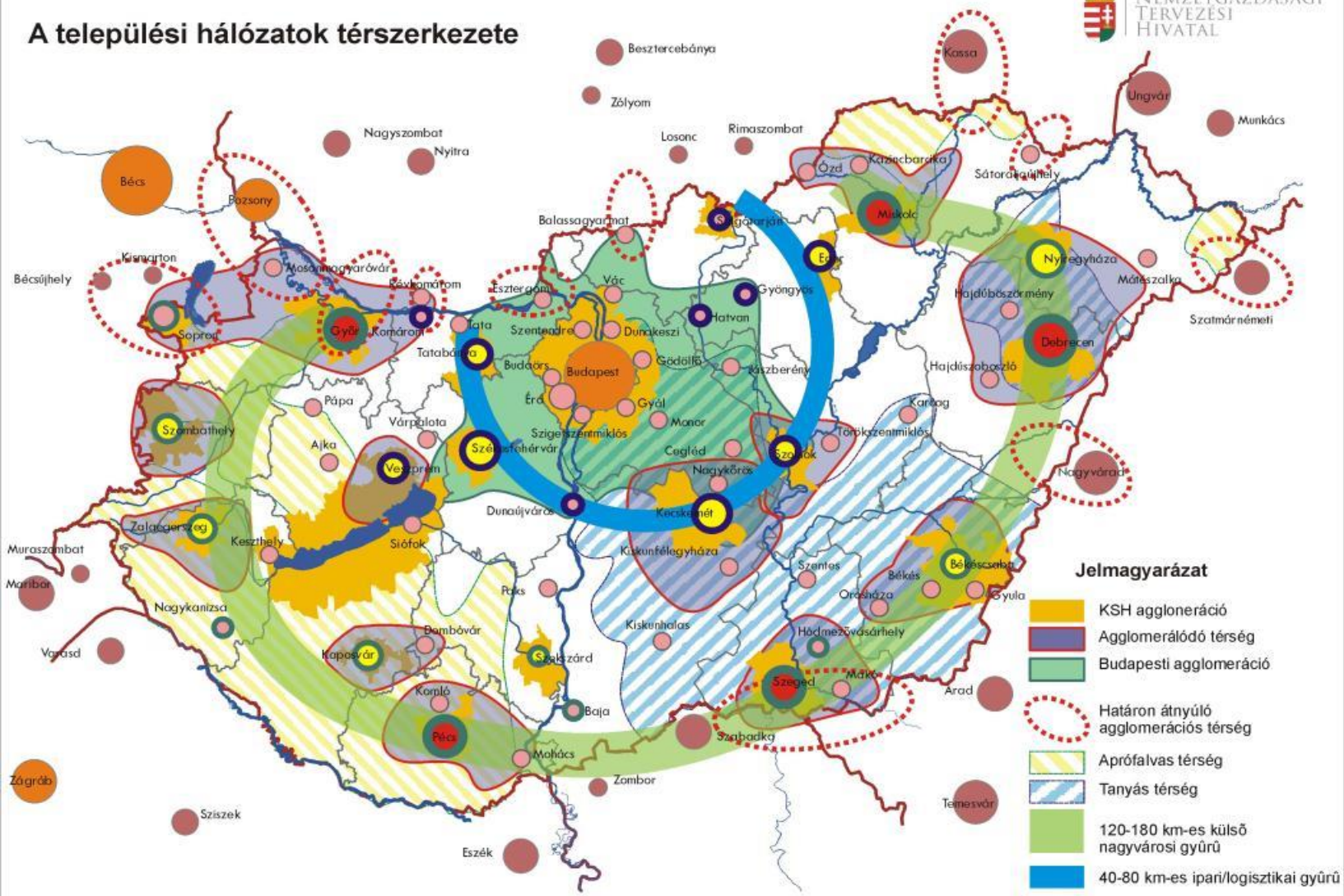

- KKE városhálózata (Horváth 2014, Tagai 2013)
 - szerepek a területi szerkezetben
 - fejlődési irányok, funkciók változása
- Nagyvárosi szerkezetek, fejlődési pályák, ipari körzetek
 - gazdaság telephelyválasztása és a helyi adottságok (területi tőke?) kapcsolatai (Lux 2013)
 - Ipari körzetek elmélete, vizsgálati módszerek (Rechnitzer 2014, TÉT különszám, Faragó, Lux 2014)
- Hatás a területi politikára:
 - Funkcionális várostérségek megjelenése a fejlesztési koncepciókban
 - OFTF Koncepcióban nagyvárosi, városi övezetek, szigetország megszűnt
 - TOP nagyvárosi fejlesztések önálló támogatása, nagyváros felértékelődése

Külső és belső nagyvárosi gyűrűk, 2013

MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete

A települési hálózatok térszerkezete

- Nemzetközi összehasonlítás, hangsúlyosan a KKE térségre, kapcsolódási pontok
- Állapotvizsgálat és helyzetelemzés mellett fejlődés vizsgálatok
 - Evolúciós regionális gazdaságtan módszereinek alkalmazása: területi tőke, annak alkotó elemeinek időbeli változásának feltárása, fejlődés hordozóinak tartalmi elemzése, fejlődési modellek (Rechnitzer 2014)
- Funkcionális várostérségekre nagyobb hangsúlyt helyezni az elemzésekben, minimális a kutatási szint (irányok: szerepek, azok változása, térségi kapcsolatok, új területi együttműködési formák, helyi és rendszer kormányzás, tervezési rendszerek, közösségépítés, intézményi keretek)
- Városhasználat, városi tér alakulása, a városi minőség, a városi társadalom átalakulása, mindezek jövőbeli trendjei!!!
- Van és lesz téma az RKK 50. évfordulójáig!

- A nagyvárosok helye az önkormányzati rendszerben. Szerk. Tóth J. Rechnitzer J. MTA RKK, Pécs-Győr. Kézirat. 1990.
- Beluszky P. (1999): Magyarország település földrajza. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó.
- Beluszky Pál – Győri Róbert (1999): A magyarországi városhálózat és az EU csatlakozás. Tér és Társadalom. 1–2, 1–30.
- Beluszky Pál – Győri Róbert (2004) Fel is út, le is út... (Városaink településhierarchiában elfoglalt pozícióinak változásai a 20. században). Tér és Társadalom 1. sz. 1-41.o.
- Enyedi Gy. (2010) Városok a közép-európai átmenetben. In. A területi kutatások csomópontjai. Szerk. Barta Györgyi, Beluszky Pál, Földi Zsuzsa, Kovács Katalin. MTA RKK, Pécs. 223-243.o.
- Enyedi György (1997): A sikeres város. Tér és Társadalom, 4. 1–9.
- Enyedi Gy. (2012): Városi világ. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Enyedi Gy. (2011): A városnövekedés szakaszai- újragondolva. Tér és Társadalom, 1. 5-19.
- Lengyel Imre – Rechnitzer János (2000): A városok versenyképességéről. in: Horváth Gyula – Rechnitzer János (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. MTA RKK, Pécs. 130–152.
- Pálné Kovács I. (2010): Városi terek kormányzása és a városi rezsim. Egy induló kutatás margójára. Tér és Társadalom. 4. 3-27.o.
- Rechnitzer János (1993): *Szétszakadás vagy felzárkózás. A térszerkezetet alakító innovációk*. MTA RKK, Győr
- Rechnitzer János (2002): A városhálózat az átmenetben, a kilencvenes évek változási irányai. Tér és Társadalom. 3. 165–183.
- Rechnitzer János – Grosz A. – Csizmadia Z. (2003): A magyar városhálózat tagozódása az infokommunikációs infrastruktúra alapján az ezredfordulón. Tér és Társadalom. 3. 145–163.
- Rechnitzer János, Páthy Ádám, Berkes Judit (2014) A magyar városhálózat stabilitása. Tér és Társadalom, 2014. Június, 105-128.
- Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon. Szerk.: Grosz András, Rechnitzer János. MTA RKK, Pécs-Győr. 2005.
- Szirmai Viktória et al. (2002): Verseny és/vagy együttműködés? Város és környéke kapcsolatai. Budapest – Székesfehérvár, MTA Szociológiai Kutatóintézet, MTA RKK NYUTI Közép-dunántúli Kutatócsoport.
- Tagai G. (2010) A városok szerepe a kelet-közép-európai országok térszerkezetének formálásában. In. A területi kutatások csomópontjai. Szerk. Barta Györgyi, Beluszky Pál, Földi Zsuzsa, Kovács Katalin. MTA RKK, Pécs. 244-260. o.
- Faragó L. (2006): A városokra alapozott területpolitika koncepcionális megalapozása. Tér és Társadalom, 2. 83-102.
- Faragó L. (2008): A funkcionális városi térségekre alapozott településhálózat-fejlesztés normatív koncepciója. Falu-Város-Régió, 3. 27-32.
- Faragó L. (2009): A településhálózat és annak alakítása (A városokról való diskurzus folytatása). Területi Statisztika 3. 257-263.
- Pálné Kovács I. (2008) Az új várospolitika kormányzási filozófiája. Tér és Társadalom, 1. 45-57.
- Pálné Kovács Ilona (2010) Városi terek kormányzása és a városi rezsim. Egy induló kutatás margójára. Tér és Társadalom, 4. 3-28.
- Somlyódy Péter (2011) Az agglomeráció jelentőségének változásai az államszervezés és a városi kormányzás szempontjából. Tér és Társadalom, 3. 27-59.
- Lux G. (2013) Kritikus tömeg alatt: fejlesztési együttműködések a kisebb nagyvárosokban. Tér és Társadalom, 4. 52-74.
- Faragó L, Lux G. (2014) Kurrens portéka vagy múzeumi tárgy? Növekedési pólusok és iparági körzetek a fejlesztés politikában. Tér és Társadalom, 2. 11-30.
- Tagai G. (2010): A városok szerepe a kelet-közép-európai országok térszerkezetének formálásában. In: Barta Gy., Beluszky P., Földi Zs., Kovács K., (szerk.) A területi kutatások csomópontjai. MTA RKK, Pécs. 244-260.
- Horváth Gy. (2014) Spaces and places in Central and Eastern Europe: Historical Trends and Perspective. Routledge, London.
- Barta Gy., Keresztély K., Sipos A (szerk) (2010) A „világváros” Budapest két századfordulón. Napvilág Kiadó, Budapest.

Köszönöm a figyelmet!

rechnj@rkk.hu

